

MBP 001A

Sostenuto

ff

ff

This system shows the beginning of a piano introduction. It starts with a circled 'Sostenuto' marking and a handwritten 'K' above it. The music is written in treble and bass staves. The first few measures feature a dense texture of chords and arpeggios. The dynamic marking 'ff' (fortissimo) is present in both staves. The piece concludes with a melodic line in the right hand.

Hap

Andante sostenuto

mp quasi pizz. cresc.

This system continues the piano introduction. It is marked 'Andante sostenuto'. The music features a mix of chords and melodic lines. The dynamic marking 'mp quasi pizz.' (mezzo-piano, quasi pizzicato) is used in the first part, followed by 'cresc.' (crescendo). The left hand provides a steady accompaniment.

Adagio

Tempo I

Andante espressivo cantabile

p mf rall. p

This system marks the beginning of the main piece, starting with 'Adagio' and 'Tempo I'. The music is characterized by a slower, more expressive feel. The dynamic markings 'p' (piano), 'mf' (mezzo-forte), 'rall.' (rallentando), and 'p' are used throughout. The piece concludes with a melodic line in the right hand. There are handwritten annotations above the system, including a circled '2' and a circled 'P'.

First system of a piano score. The right hand features a melodic line with slurs and ties, while the left hand provides harmonic support with chords and moving lines. A *cresc.* marking is present in the right hand.

Second system of the piano score. The right hand continues with a melodic line, and the left hand has a more active accompaniment. A *f* dynamic marking is in the left hand, followed by *poco a poco dim.* and a *p* marking in the right hand.

Third system of the piano score. The right hand has a melodic line with slurs, and the left hand has a rhythmic accompaniment. A *cresc.* marking is in the left hand, followed by a *f* dynamic marking.

Fourth system of the piano score. The right hand has a melodic line with slurs, and the left hand has a rhythmic accompaniment. A *dim.* marking is in the left hand, followed by a *p* marking in the right hand. A *poco a poco rall.* marking is in the right hand.

Fifth system of the piano score. The right hand has a melodic line with slurs and ties, and the left hand has a rhythmic accompaniment. A *p* dynamic marking is in the right hand. A circled *BT* marking is present above the right hand, and the tempo marking *Andante mosso* is written below the right hand.

6

poco a poco cresc.

3 3

ff

ff

First system of a piano score. The right hand features a melodic line with eighth-note patterns and slurs. The left hand plays a bass line with chords and eighth notes. Dynamics include *f* and *p*. The instruction *poco a poco cresc.* is written above the staff.

Second system of the piano score, continuing the melodic and harmonic development in both hands.

Third system of the piano score, showing further melodic elaboration and harmonic support.

Fourth system of the piano score, featuring a more active right hand with sixteenth-note passages and a steady left hand accompaniment.

Fifth system of the piano score. It includes the tempo marking *Allegro* circled in the left margin. The right hand continues with melodic lines, and the left hand provides harmonic accompaniment. Dynamics *f* and *p* are present.

First system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff features a melodic line with eighth-note patterns and slurs. The lower staff provides harmonic accompaniment with chords and moving lines.

Second system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff continues the melodic line with a slur and a checkmark above it. The lower staff continues the accompaniment.

Third system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff has a slur and a checkmark above it. The lower staff includes a dynamic marking of *mf* and a slur.

Fourth system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff has a slur and a checkmark above it. The lower staff includes dynamic markings of *p* and *sf*, and a slur.

Fifth system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff has a slur and a checkmark above it. The lower staff includes a slur.

This image displays a page of musical notation for a piano piece, organized into five systems, each consisting of two staves (treble and bass clef). The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 4/4. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, slurs, and dynamic markings.

The first system shows a melodic line in the treble clef and a bass line in the bass clef. The second system features a dynamic marking of *f* (forte) in the treble clef. The third system continues the melodic and bass lines. The fourth system includes a dynamic marking of *f* in the bass clef. The fifth system features a dynamic marking of *ff* (fortissimo) in the bass clef.

XX

dim. e rall.

X *Meno mosso*

f cantabile

f

7

First system of a musical score. It consists of two staves. The upper staff contains a melodic line with various ornaments and slurs. The lower staff contains a bass line with chords and rhythmic patterns. Dynamic markings include *dim.* and *poco cresc.*

Second system of a musical score. It consists of two staves. The upper staff continues the melodic line. The lower staff includes a section with a double bar line and a repeat sign, followed by a section marked *mp* and *f*. A *marcato* marking is present at the end of the system.

Third system of a musical score. It consists of two staves. The upper staff begins with a *ten.* marking. The system is marked *Doppio movimento*. Dynamic markings include *ff* and *mp*.

Fourth system of a musical score. It consists of two staves. The upper staff features a melodic line with slurs. The lower staff contains a bass line with chords. A *poco a poco cresc.* marking is present.

Fifth system of a musical score. It consists of two staves. The upper staff continues the melodic line. The lower staff includes a section marked *sf*.

sempre più cresc.

sf

This system contains the first two staves of music. The upper staff features a melodic line with eighth and sixteenth notes, while the lower staff provides a rhythmic accompaniment with chords and moving lines. The dynamic marking *sf* (sforzando) is placed above the first measure of the lower staff. The instruction *sempre più cresc.* (always more crescendo) is written across the middle of the system.

ff

This system contains the next two staves of music. The upper staff continues the melodic development, and the lower staff maintains the accompaniment. The dynamic marking *ff* (fortissimo) is placed above the middle of the system.

This system contains the third and fourth staves of music. The musical texture remains consistent with the previous systems, showing further development of the melodic and harmonic material.

f p

This system contains the fifth and sixth staves of music. The dynamic marking *f p* (forzando piano) is placed above the first measure of the lower staff, indicating a change in volume.

This system contains the seventh and eighth staves of music, concluding the page. The upper staff features a melodic line with eighth notes, and the lower staff provides a supporting accompaniment.

This page of musical notation consists of five systems, each with a treble and bass staff. The music is written in a key with one flat (B-flat) and a common time signature. The notation includes various rhythmic values, slurs, and dynamic markings. The first system features a forte (*f*) dynamic. The second system is marked *non f*. The third system includes the instruction *ben marcato*. The piece concludes with a final chord in the fifth system.

First system of a musical score. The upper staff (treble clef) features a melodic line with slurs and accents. The lower staff (bass clef) provides a harmonic accompaniment with chords and moving lines. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4.

Stesso tempo, maestoso

Second system of the musical score, continuing the melodic and harmonic development from the first system. It includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings.

Third system of the musical score. The upper staff has a melodic line with a prominent slur and a dynamic marking of *pesante e rull.* The lower staff continues the accompaniment.

pesante e rull.

Allegro vivace

Fourth system of the musical score, marked *Allegro vivace*. The upper staff begins with a dynamic marking of *ff* and features triplet figures. The lower staff has a rhythmic accompaniment.

ff

Fifth system of the musical score, also marked *Allegro vivace*. The upper staff features a melodic line with a dynamic marking of *ff* and a fermata. The lower staff continues with a rhythmic accompaniment.

ff

Село над річкою Ворсклою. Через сцену вулиця українських хат, що веде до річки; на цій вулиці хата Терпилихи.

Я В А І

Наталка (виходить із хати з відрами на коромислі; дійшовши до річки, ставить відра на березі, підходить на край сцени, в задумі і співає).

ВІЮТЬ ВІТРИ

Andante poco moderato

The musical score is written for piano in a 2/4 time signature. It consists of two systems of music, each with a treble and bass clef staff. The first system begins with a dynamic marking of *mp* and includes a *cresc.* marking. The second system includes a *meno f* marking. The music features arpeggiated chords and flowing melodic lines in both hands, with various dynamics and articulation marks.

Наталка

mp

Ві_ ють віт_ ри,

cresc.

f

sotto voce

p

cresc.

v

ві_ ють буй_ ні, аж де_ ре_ ва гнуть_ ся;

H.

ой, як бо_ лить мо_ є сер_ це, а сльо_ зи не

1 2

ЛЛЮТЬ — ся! ЛЛЮТЬ — ся!

cresc. *f* *f*

✓ Віють вітри, віють буйні, аж дерева гнуться;
 Ой, як болить моє серце, а сльози не лаються! (2)

Трачу літа в лютім горі і кінця не бачу,
 Плькьо тоді і полечча, як шшкком шоплачу. (2)

Не поправлять сльози щастя, серцю легче буде,
 Хто щасливим був часочок, повік не забуде. (2)

Єть же люде, що і мойі завидують долі,
 Чи щаслива та билинка, що роете на полі? (2)

Що на полі, на пісочку, без роси, на сонці?
 Тяжко жити без милото і в своїй сторонці! (2)

Де ти, милий, чорнобривий? Де ти? — озвися!
 Як я, бідна, тут горюю, прийди подвисися! (2)

Палетіла б я до тебе, та крилля не маю,
 Щоб побачив, як без тебе з горя висихаю. (2)

Де кого я пригорюся і хто приголубить?
 Коли тепер нема того, який мене любить. (2)

Петре! Петре! Де ти тепер? Може де скитаєшся у нужді і горі і проклинаєш свою долю; проклинаєш
 Наталку, що через неї утеряв пристанище, а може (плаче) забув, що я живу і на світі! Ти був бід-
 ним, любив мене і за те потернів і мусив мене оставити; я тебе любила і тепер люблю. Ми тепер
 рівня з тобою; і я стала така бідна, як і ти. Вернися до мого серця! Нехай глянуть очі мої на тебе
 ще раз і навіки закрийються...

ЯВА II

Наталка і возний

Возний. Благоденственного і мирного пребиванія! (Набік.) Удобная оказія предстала зді-
 лати о собі предложение на самоті...

Наталка (кланяючись). Здорові були, добродію, пане возний!

Возний. Добродію! добродію! Я хотів би, щоб ти звала мене тее-то як його — не више-
 пом'янутим ім'ярек.

Наталка. Я вас зову так, як все село наше величає, шануючи ваше письменство і розум.

Возний. Не о сем, галочко, — тее-то як його — хлопочу я, но желаю із медових уст твоїх сли-
 шати умилительное названіе, сообразное моему чувству. Послушай:

ОД ЮНИХ ЛІТ

Росо allegro

Piano introduction in 8/20 time signature. The music is written for piano with dynamic markings *f* and *p*.

Возний

Vocal line and piano accompaniment for the first vocal line. The vocal line starts with a rest and then begins with the lyrics "Од юних літ не". Dynamic markings include *mf* and *p*. The piano accompaniment includes markings for *rall. cresc.* and *f*.

Од юних літ не

Vocal line and piano accompaniment for the second vocal line. The vocal line continues with the lyrics "знал я лю-бо-ві, не о-шу-шал воз-же-ні-я в кро-ві;". Dynamic markings include *p*.

знал я лю-бо-ві, не о-шу-шал воз-же-ні-я в кро-ві;

росо a росо cresc.

Vocal line and piano accompaniment for the third vocal line. The vocal line continues with the lyrics "как вдруг пред-стал На-тал-ки вид яс-ний, как рай-ський крин, ду-". The piano accompaniment features a prominent melodic line in the right hand.

как вдруг пред-стал На-тал-ки вид яс-ний, как рай-ський крин, ду-

шис_тий, пре_ крас_ ний; ут_ ро_ бу всю по_ тряс; кров взвол_но_ ва_ лась,

cresc. *f*

ду_ ша сме_ ша_ лась; на_ стал мой час!

f ten. *f colla parte* *ff*

Од юних літ не знав я любові,
 Не відчував возження в крові;
 Як враз предстал Наталки вид ясний,
 Як райський крин, душистий, прекрасний;

Утробу всю потряс;
 Кров взволновалась,
 Душа смішалась;
 Настав мій час!

Настав мій час; і серце все стонеть;
 Як камінь, дух в пучину зол тонеть.
 Безмірно, ах! люблю тя, дівчино,
 Як жадний волк молодую ягницю.

Твій предвіщаєть зрак
 Мні життя дражайшу,
 Для чутств слащайшу,
 Як з медом мак!

Противні мні Статут і розділи,
 Позви і копні страх надоїли;
 Несносен мні Спигкліт весь бумажний,
 Противен тож і чин мій переважний.

Утіху ти подай
 Душі смятенной,
 Моей письменной,
 О ти, мій раї!

Не в состоянні поставити на вид тобі свилі любові моєї. Когда би я їмів — тее-то як його — стільки язиков, скільки артикулов в Статуті ілі скільки зап'ятих в Магдебурьському праві, то і свх не довідко би на восхваленіє ліпоти твоєї! Єй-ей, люблю тебе до безконечності.

Наталка. Бог з вами, добродію! Що ви говорите! Я річі вашей в толк собі не возьму.

Возний. Лукавиш тее-то як його — моя галочко! і добре все розумієш. Ну, коли так, я тобі коротенько скажу: я тебе люблю і женитись на тобі хочу.

Наталка. Гріх вам над бідною дівкою глумитися; чи я вам рівня? Ви пан, а я сирота; ви багатий, а я бідна; ви возний, а я простого роду; та й по всьому я вам не під пару.

Возний. Изложенні в отвітних річах твоїх резони суть тее-то як його для любові ничтожні. Узв'язаное частореченною любовію серце, по всім божеським і чоловічеським законам, не визнаєть ні на породу, ні на літа, ні на состояніє. Она я любов все — тее-то як його — рівняєть. Рци одно слово: «Люблю вас, пане возний!» і аз, вищепом'янутий, виконаю присягу о вірном і вічном союзі з тобою.

Наталка. У нас є пословиця: «знайся кінь з конем, а віл з волом;» шукайте собі, добродію, в городі паншочки; чи там трохи єсть суддівен, инсарівен, і гарних попівен? Любую вибирайте... Ось підїть лишень в неділю або в празник по Полтаві, то побачите таких гарних, таких гарних, що й розказати не можна.

Возний. Бачив я многих і ліцообразних, і багатих, но серце мое не імієть — тіе-то як його — к ним поползновенія. Ти одна заложила ному позов на вічні роки, і душа моя ежечасно волаєть тебе і послі иншпорной даже години.

Наталка. Воля ваша, добродію, а ви так з-письменна говорите, що я того і не зрозумію; та й не вірю, щоб так швидко і дуже залюбитись можна.

Возний. Не віриш? Так знай же, що я тебе давно уже тее-то як його — полюбив, як тільки ви перешли жити в наше село. Моїх діл околнності, возникаючїї із неудобних обстоятельств, удерживали солідати признаніє перед тобою; тепер же читая — тее-то як його — благость в очах твоїх, до формального опреділенія о моєй участі, открой мні, хотя в терміні, партикулярно, резолюцію: могу лі — тее-то як його — безотсрочок, волокити, проторов і убитков получити во вічне і потомственное владієніє тебе — движимое і недвижимое імініє для душі моєї — з правом владіти тобою спокійно, безирекословно і по своєй волі — тее-то як його — розпоряжать? Скажи, говори, отвічай, отвітевую, могу лі бити — тее-то як його — мужем пристойним і угодним душі твоєї і тілу?

Наталка (*сміає*).

ВИДНО ШЛЯХИ ПОЛТАВСЬКІ

Andante

Наталка

mp con animato

Вид-но шля-хи пол-тав-ські- і і слав-ну Пол-та-ву,

a tempo

p

cresc.
по_ша_нуй_те си_ро_ти_ну не вво_дь_те в_сла_ву.

cresc. *f*

2 **Risoluto**

в_сла_ву:

f *espress.*

Видно шляхи полтавській ✓
І славу Полтаву.
Пошавуйте сиротину | Двічі
І не вводьте в славу.

Не багата я і проста, ✓
Но чесного роду.
Не стижуся пряхті, шити | Двічі
І носити воду.

Ти в жупанах і пишменний, ✓
І рівня з панами.
Як же можеш ти дружитися | Двічі
З простими дівками?

Єсть багачко городянок,
Вибирай любую;
Ти пан возний — тобі треба | Двічі
Не мене, сільськую.

(Закінчивши співати, говорить.)

Так, добродію, пане возний! Перестаньте жартувати надо мною, безпомощною сиротою. Мое все багатство єсть мое добре ім'я; через вас люди почнуть шептати про мене, а для дівки, коли об ній люди зашепчуть...

Музика починає грати прелюдію. Наталка задумується, а возний міркує, собі на думці, і смішці міни перебігають на його обличчі.

Наталка і возний, потім виборний, з'явившись на сцені, співає.

ДІД РУДИЙ

Andante

p *mp* *cresc.*

f *ff* *mp*

Виборний

f

Дід ру-дий. ба-ба ру-да, бать-ко ру-дий, ма-ти ру-да, дядь-ко ру-дий,
 тіт-ка ру-да, брат ру-дий, сест-ра ру-да, і я рудий, ру-ду взяв, бо ру-ду-ю

Risoluto

V. спо_до_бав.

f *ff risol.*

Дід рудий, баба руда. ✓
 Батько рудий, мати руда,
 Дядько рудий, тітка руда,
 Брат рудий, сестра руда,
 І в рудий, руду взяв,
 Бо рудую сподобав.

Ой, по горі, по Панящі, ✓
 В понеділок дуже вранці,
 Ішли наші новобранці,
 Поклонилися шинкарці:
 А шинкарка на них — морг:
 Іду, братіки, на торг.

Ішли дяхи на три шляхи, ✓
 А татари на чотири,
 Шведи-врази поле вкрили;
 Козак в дузі окликнувся,
 Швед, татарин, їх здригнувся,
 В дугу всякий зігнувся!

(Коли виборний підходить до оркестру, Наталка підходить до відер, бере їх і йде додому.)

Возний. Чи се — тее-то як його — нова пісня, пане виборний?

Виборний. Та се, добродію (вклоняється), не пісня, а нісенітниця. Я співаю іноді, що в го-
 лову лізе, вибачайте, будьте ласкаві, я недобачив вас.

Возний. Нічого, нічого. Відкіль се так? Чи не з гостей ідете — тее-то як його?..

Виборний. Я іду із дому. Випроводжав гостя: до мене заїжджав засідатель наш, пан Щи-
 павка; так уже, знаєте, не без того, — випили по одній, по другій, по третій, холодцем та ковбасою
 закусили, та вишнівки з кварту укутали, та й, як то кажуть, і підкріпилися.

Возний. Не розказовав же пан Щипавка якої новини?

Виборний. Де то не розказовав! Жаловався дуже, що всьому земетву увралася тепер нитка,
 та так, що не тільки засідателям, а й самому комісарові * уже не те, як давно було... Така, каже,
 халена, що притьмом накладно служити. Бо, каже, що перше дурницею доставалося, то тепер або
 випросити треба, або купити.

Возний. Ох! правда, правда; даже і в повітовом суді і во всіх присутствених містах унині
 воспослідовало; малійшая проволочка ілі прижимочка просителю, як водилось перше, почитається за
 уголовное преступление; а взяточок, сиріч — винужденний подарочок, весьма-очень іскусно у істця
 ілі отвітчика треба виканючити. Та що й говорить! Тепер і при рекрутських наборах вовся не той по-
 рядок ведеться. Трудно становиться жить на світі.

Виборний. Зате нам, простому народові, добре, коли старшина богобоязлива і справедлива,
 не допускає пияцями п'явкам кров із нас смоктати... Та куда ви, добродію, чалатодились?

*) Засідатель — виборний член сільського суду. Комісар — чиновник, що віддав збиранням податків поліцією і т. д.

Возний. Я наміревал -- тее-то як його -- поїтати нашу вдовствующую дякониху, но, побачивши тут Наталку (*зітхає*), остановився побалакати з нею.

Виборний (*лукаво*). Наталку? А де ж (*озирається*) вона?

Возний. Може пішла додому.

Виборний. Золото -- не дівка! Наградив бог Терцилиху дочкою. Крім того, що красива розумна, моторна і до всякого діла дотепна -- яке в неї добре серце, як вона поважає матір свого шанує всіх старших себе; яка трудяща, яка рукодільниця; себе і матір свою на світі держить.

Возний. Нічого сказати тее-то як його -- хороша, хороша, і вже в такому візрі...

Виборний. Та й давно б час, так що ж? Сирота, та ще й бідна. Ніхто і не квапиться.

Возний. Однак ж я чув, що Наталці траплялись женихи, і весьма пристойні, наприклад, тахтауловський дячок, чоловік знаменитий басом своїм, ізучен Ярмолаю і даже знаєть пещерсько-лаврський наїв; другий волосний тее-то як його -- писар із Восьмачок, молодець не убогий і продовжающий службу свою безпорочно скоро год; третій -- подканцелярист із суда по імені Скоробреха і многі другії, но Наталка...

Виборний. Що? Одказала? Добре зробила. Тахтауловський дяк п'є горілки багато і уже спада з голосу; волосний писар і подканцелярист Скоробреха, як кажуть, жевжика обидва і голі, вашей проше, як хлетики, а Наталці треба не письменного, а хазяїна доброго, щоб умів хліб робити і щоб жінку свою з матір'ю годовав і зодігав.

Возний. Для чого ж неписьменного? Наука -- тее-то як його -- в ліс не іде; письменство не єсть преткновеніє ілі поміха ко вступленію в законний брак. Я скажу за себе: правда, я -- тее-то як його -- письменний, но по благоді всевишнього єсьм чоловік, а по милості дворян -- возний, і живу хоть не так, як люди, а хоч побіля людей; кошійка волочиться і про чорний день іміється. Признаюсь тобі, як приятелю, буде чим і жінку тее-то як його -- і другого кого годовати і зодігати.

Виборний. Так чом же ви не одружитесь? Уже ж, здається, пора. Хіба в ченді постригтись хочете? Чи ще, може, сужена на очі не нависла? Хіба хочете, щоб вам на весілі сю пісню співали? Ось слухайте: (*співає*).

ОЙ ПІД ВИШНЕЮ

Andante

Виборний
росо f

росо cresc.

Ой, під виш- не- ю, під че-реш- не- ю, сто-яв ста-рий

В. з мо-ло-до-ю, як із я-го-до-ю. Сто-яв ста-рий з мо-ло-до-ю, *cresc.*

В. як із я-го-до-ю. *f*

Ой під вишнею, під черешнею, ✓
 Стояв старий з молодюю, як із ягодою. (2)
 І просилася, і молилася: ✓
 Пустя мене, старий діду, на вулицю погулять. (2)
 Ой, я сам не піду і тебе не пущу: ✓
 Хочеш мене, старенького, та покинути. (2)
 Ой, не кидай мене, моя голубочко! ✓
 Кулю тобі хатку, і ще й сіножатку,
 І ставок, і млинок, і вишневий садок!
 Ой, не хочу хатки, ані сіножатки. ✓
 Ні ставка, ні млинка, ні вишневого садка. (2)
 Ой ти, старий дідуга, ізогнувся, як дуга, ✓
 А я, молоденька, гуляти раденька. (2)

Возний. Коли другії облизняймають, то і ми остерегаємся. Наталка многим женихам піднесла печеного кабака; глядя на сіє, і я собі на умі.

Виборний. А вам що до Наталки? Будто всі дівки на неї похожі? Не тільки світу, що в вікні; сього дива повно на світі! Та до такого пана, як ви, у інчої аж жижка задрижить!

Возний (набік). Признаюсь йому в моєй любові к Наталці. Послухай, пане виборний! Нігде — тее-то як його — правди дівати, я люблю Наталку всею душею, всею мислюю і всім серцем моїм; не могу без неї жити, так її образ — тее-то як його — за мною і слідить. Як ти думаєш? Як совітуєш в такому моєм припадці?

Виборний. А що тут довго думати? Старостів послати за рушниками, та й кінець. Стара Терпилиха не зсунулась ще з глузду, щоб вам одказати.

Возний. Ох, ох, ох!.. Стара не страшна, так молода кирпу гне! Я вже їй говорив, як то кажуть, надогад буряків — тее-то як його — так де! — ні приступу!

Виборний. Що ж вона говорить, чим одговорюється і що каже?

Возний. Она ізлагаєть нерезонні — тее-то як його — причини: она приводить в довод знакомство вола з волем, коня з конем; нарицаєть себе сиротою, а мене паном; себе бідною, а мене багатим; себе простою — тее-то як його — а мене возним; і рішительний приговор учинила — що я їй, а она мні не рівня — тее-то як його.

Виборний. А ви ж їй що?

Возний. Я їй пояснил, що любов усе равняєть.

Виборний. А вона ж вам що?

Возний. Що для мене благопристойніє панночка, ніж простая селянка.

Виборний. А ви ж їй що?

Возний. Что она — тее-то як його — одна моя госпожа.

Виборний. А вона ж вам що?

Возний. Что она не вірить, що так дуже — тее-то як його — можна полюбити.

Виборний. А ви ж їй що?

Возний. Що я її давно люблю.

Виборний. А вона ж вам що?

Возний. Щоб я одв'язався од неї.

Виборний. А ви ж їй що?

Возний (*сердито*). Що? — Нічого!.. Тебе чорт приніс — тее-то як його — Наталка уткла, а я з тобою остався.

Виборний. Ой, ви, письменні! Вгору деретеся, а під носом нічого не бачите; Наталка обманьовала вас, коли говорила, що ви їй не рівня. У неї не те на серці...

Возний. Не те? А що ж би такеє?

Виборний. Уже не що, другого любить; ви, може, чували, що як вони ще жили в Полтаві і покойний Терпило живий був, то приняв було до себе якогось сироту Петра за годованця. Хлопець виріс славний, гарний, добрий, проворний і роботящий; він од Наталки старший був годів три або чотири; з нею вигодовавсь і зріс вкупі. Терпило і Терпилиха любили годованця свого як рідного сина, та було й за що! Наталка любила з Петром, як брат з сестрою. Но Терпило, понадіявшись на своє багатство, зачав знакомитись не з рівнею: зачав бач, заводити бенькети з повітчиками, з канцеляристами, купцями і цехмистрами — пив, гуляв і шахровав гроші; покинув свій промисл, малопомалу розточив своє добро, розпився, зачав гримати за Наталку на доброго Петра і вигнав його із свого дому; послі, як не стало і посліднього сього робітника, Терпило совсім ізвівся; в бідності умер і без куска хліба оставив жінку і дочку.

Возний. Яким же побитом — тее-то як його — Терпилиха опинилася в нашем селі?

Виборний. У Терпила в городі на Мазурівці був двір — гарний, з рубленою хатою, коморою, льохом і садком. Терпилиха по смерті свого старого все те продала, перешла в наше село, купила собі хатку і тепер живе, як ви знаєте.

Возний. А вишеченний Петро де — тее-то як його — обрїтається?

Виборний. Бог же його зна. Як пішов з двора, то мов в воду упав і чутки нема. Наталка без душі його любить, через його всім женихам одказує, та й Терпилиха без сльоз Петра не згадує.

Возний. Наталка неблагоразумна, любить такого чоловіка, которого — тее-то як його — может бить, і кістки погнили. Лучше синиця в жмені, як журавель в небі.

Виборний. Або, як той грек мовляв: «Лучше живий хорунжий, як мертвий сотник...» А я все-таки думаю, коли б чоловік добрий найшовся, то б Наталка вишла замуж, бо убожество їх таке велике, що невмоготу становиться.

Возний. Сердечний приятелю! Возьмися у Наталки і матері хождение іміти по моему сердечному ділу. Єжелі виіграєш, тее-то як його — любов ко мні Наталки і убідиш її доводами сильними довести її до брачного моего ложа на законном основанії, то не пожалію — тее-то як його — нічого для тебе. Вір — без дані, без пошлени, кому хочеш позов заложу і контроверсії сочиню, — божусь в том — еже-ей! ей!

Виборний (*подумавши трохи*). Що ж? Спрос не біда. Тут зла ніякого нема. Тільки Наталка не промах!.. О, розумна і догадлива дівка!

Возний. Осмілься! Ти умієш увернутись — тее-то як його — хитро, мудро, недорогоим коштом; коли ж що — то можна і брехнути для обману, приятні ради.

Виборний. Для обману? Спасибі за се! Брехать і обманьовать других — од бога грїх, а од людей сором.

Возний. О, простота, простота! Хто тепер — тее-то як його — не брешеть і хто не обманиваєть? Повір мні: єжелі б здесь собралося много народу і зненацька ангел з неба з огненною різкою злетів і воскликнул: «Брехуни і обманщики!.. ховайтесь, а то я поражу вас!..» Єй-ей, всі присіли би к землі совісті ради! Блаженна лож, когда биваєть в пользу ближніх, а то біда — тее-то як його — що часто лжем ілі ради своєї вигоди, ілі на упад других.

Виборний. Воно так, конечно, всі люди грішні, однако ж...
Возний. Що однако ж? Всі грішні, та ще й як!.. І один другого так обманюють, як того тре-
ба, і як не верти, а виходить — кругова порука. Слухай: (співає)

ВСЯКОМУ ГОРОДУ НРАВ І ПРАВА

Allegretto vivace

Handwritten circled 'X' above the piano introduction. The piano part consists of two staves with dynamic markings *f*, *mf cresc.*, *f*, and *ff*.

mf Возний

Вся_ко_му го_ро_ду нрав і пра_ва, вся_ка і_мі_еть свой ум го_ло_

Vocal line and piano accompaniment for the first line. The piano part has a dynamic marking *p*.

ва, вся_ко_го при_хо_ті во_дять за ніс, вся_ко_го

Vocal line and piano accompaniment for the second line. The piano part has a dynamic marking *non troppo f*.

ма_нить к на_жи_ві свій біс.

Piano accompaniment for the third line. The piano part has a dynamic marking *f*.

Всякому городу нрав і права, ✓
 Всяка імієть свой ум голова.
 Всякого прихоті водять за ніс,
 Всякого манить к наживі свій біс.

Двічі

Лев роздираєть там волка в куски, ✓
 Тут же волк цапа скубе за виски;
 Цап в огороді капусту жує:
 Всякий з другого бере за своє.

Двічі

Всякий, хто вище, то нижчого гне — ✓
 Дужий безсильного давить і жме,
 Бідний багатого певний слуга,
 Корчиться, гнеться пред ним, як дуга.

Двічі

Всяк, хто не маже, то дуже скрипить, ✓
 Хто не лукавить, то ззаду сидить;
 Всякого рот дере ложка суха —
 Хто ж єсть на світі, щоб був без гріха?

Двічі

Виборний. Воно так! Тільки великим грішникам часто і даром проходить, а маленьким грішникам такого завдають бешкету, що і старикам невлам'ятку. Добре, пане возний, я вас поважаю і зараз іду до старої Терпилихи. Бог зна до чого веде,— може воно і добре буде, коли ваша доля щаслива.

Возний і виборний

ОИ ДОЛЯ ЛЮДСЬКАЯ

Andante mesto

✓ Tempo I

Возний

f

Ой до_ ля люд_ська_ я — до_ ля есть слі_

Виборний

p

Ой до_ ля люд_ська_ я — до_ ля есть слі_

rall.

p

poco cresc

3. *па* *я!* *Час* *то* *слу_жить злим, не_гід_ним*

poco cresc

па *я!* *Час* *то* *слу_жить злим, не_гід_ним*

poco cresc.

3. *і* *їм по_ма_га_є.* *га_є.*

і *їм по_ма_га_є.* *га_є.*

f *poco rall.*

Ой доля людська — доля єсть сліпая! ✓

Часто служить злим, негідним і їм помагає. (2)

Добрі терплять нужду, по миру товчуться. ✓

І все не в лад їм приходить, за що не возьмуться. (2)

До кого ж ласкава си доля лукава,

Такий живе як сир в маслі, спустивши рукава. (2)

Без розума люди в світі живуть гарно,

А з рздумом та в недолі, вік проходить марно. (2)

Ой доле людська, чом ти не правдива,

Що до інших дуже гречна, а до нас спесива. (2)

(Закінчивши співати, виходять.)

Завіса

Andante mesto

The first system of musical notation consists of two staves. The upper staff begins with a piano (*p*) dynamic marking. The lower staff begins with a forte (*f*) dynamic marking. The music is in a minor key and features a melodic line in the upper staff and a more rhythmic accompaniment in the lower staff. A *rit.* (ritardando) marking is present at the end of the system.

The second system continues the musical piece. The upper staff features a melodic line with a long slur. The lower staff provides a rhythmic accompaniment with a similar slur. The dynamics remain consistent with the first system.

The third system concludes the piece. It features a *cresc.* (crescendo) marking in the lower staff. The melodic line in the upper staff continues with a long slur, and the accompaniment in the lower staff also features a slur. The music ends with a final chord.

dim.

This system contains two staves of music. The upper staff features a melodic line with a long slur over the first two measures. The lower staff provides a rhythmic accompaniment with eighth notes and rests. The dynamic marking 'dim.' is placed in the first measure.

cresc.

f

dim.

This system continues the two-staff arrangement. The upper staff has a melodic line with a slur. The lower staff has a rhythmic accompaniment. Dynamic markings include 'cresc.' in the first measure, '*f*' in the third measure, and 'dim.' in the fourth measure.

Andante

p dolce

This system is marked 'Andante' and features a tempo change. The upper staff has a melodic line with a slur. The lower staff has a rhythmic accompaniment. The dynamic marking '*p dolce*' is placed in the first measure.

cresc.

This system continues the two-staff arrangement. The upper staff has a melodic line with a slur. The lower staff has a rhythmic accompaniment. The dynamic marking 'cresc.' is placed in the fourth measure.

First system of a musical score. The right hand (treble clef) features a melodic line with slurs and ties. The left hand (bass clef) plays a rhythmic accompaniment of eighth notes. A dynamic marking of *p* (piano) is present in the second measure.

Second system of a musical score. The right hand continues the melodic line. The left hand accompaniment is consistent. A dynamic marking of *f* (forte) appears in the third measure. A handwritten *rit.* (ritardando) is written above the right hand in the third measure.

Third system of a musical score. The right hand features a melodic line with a slur. The left hand accompaniment continues. A dynamic marking of *f* (forte) is present in the second measure.

Fourth system of a musical score. The right hand features a melodic line with a slur. The left hand accompaniment continues. Dynamic markings include *poco rit.* (poco ritardando) in the first measure, *p* (piano) in the second measure, and *pp* (pianissimo) in the fourth measure. A handwritten checkmark is visible above the right hand in the fourth measure.

Терпилишина хата. Мати пряде, а дочка шие.

Терпилиха. Ти оп'ять чогось сумуєш, Наталко! Оп'ять щось тобі на думку снало?..

Наталка. Мені з думки не йде наше безталання.

Терпилиха. Що ж робить? Три роки уже, як ми по убожеству своєму продали дворик свій на Мазурівці, покинули Полтаву і перешли сюди жити; покойний твій батько довів нас до цього.

Наталка. І, мамо!.. Так йому на роду написано, щоб жити багатим до старості, а умерти бідним; він не виноват.

Терпилиха. Лучче б була я умерла: не терпіла б такої біди, а більше через твою непокорність.

Наталка (кладає роботу). Через мою непокорність ви біду терпите? Мамо!

Терпилиха. Аякже? Скільки хороших людей сватались за тебе розумних, зажиточних і чесних, а ти всім одказала,— скажи, в яку надежду?

Наталка. В надежду на бога. Лучше посідию дівкою, як піду заміж за таких женихів, які на мені сватались. Уже нічого сказати — хороші люди!

Терпилиха. А чому й ні? Дяк тахтауловський чом не чоловік? Він письменний, розумний і не без копійки. А волосний писар і підканцелярист Скоробрешенко, чому не люди? Кого ж ти думаєш дожdatись — може, пана якого, або губерського панича? Лучше б всього, якби вишла за дяка, мала б вічний хліб; була б перше дячихою, а послі і попадею.

Наталка. Хотя і протопопшею, то бог з ним! Нехай вони будуть розумні, багаті і письменніші од нашого возного, та коли серце моє не лежить до їх і коли вони мені осоружні!.. Та і всі письменні — нехай вони собі тямляться!

Терпилиха. Знаю, чом тобі всі не люб'язні; Петро нав'яз тобі в зуби. Дурниця все те, що ти думаєш; чотири годи уже як об нім ні слуху нема, ні послухання.

Наталка. Так що ж? Адже ж і він об нас нічого не чує, та ми живемо; то і він жив і так же пам'ятує об нас, та боїться вернутись.

Терпилиха. Ти не забула, як покойний твій батько напоследок незлюбив Петра і, умираючи, не дав свого благословення на твоє з ним замужество; так і мого ніколи не буде.

Наталка (підбігає до матері, хапає її за руки і співає):

ОЙ МАТИ, МАТИ

Andante semplice

mf *cresc.* *f*

Наталка

mf

Ой ма-ти, ма-ти! Серце не вва-жа-є.

Н. *dim.* *cresc.* *fz*

кого раз по-лю-бить, з тим і у-ми-ра-є. Кого раз по-лю-бить,

Н. з тим і у-ми-ра-є.

Ой мати, мати! Серце не вважає, ✓
Кого раз полюбить, з тим і умирає. (2)

Лучше умерти, як з немилым жити. ✓
Сохнуть з печалі, щодень сльози лити. (2)

Бідність і багатство — єсть то божа воля; ✎
З милым їх ділити — єсть щаслива доля. (2)

Ой хіба ж и, мати, не твоя дитина, ✓
Коли моя мука тобі буде мила?

І до мого горя ти жалю не маєш, ✎
Хто прийшовсь по серцю, забуть заставляєш!..

(Проспівавши, говорить.)

О мамо, мамо! Не погуби дочки своєї! (Плаче).

Терпилиха (чуло). Наталко, схаменись! Ти у мене одна, ти кров моя: чи захочу я тебе погубити? Убожество моє, старість силують мене швидче замуж тебе оддати... Не плач, дочко! Я тобі не ворог. Правда, Петро добрий парубок, та де ж він? Нехай же приїде, нехай вернеться до нас; він не лежень, трудящий, з ним обідніти до злиднів не можна. Але що ж! Хто відає — може де запропастився, а може і одружився де, може забув і тебе. Тепер так буває, що одну нібито любить, а о другій думає.

Наталка. Петро не такий; серце моє за його ручається і воно мені віщує, що він до нас вернеться. Якби він знав, що ми тепер так бідні — о, з кінця світа прилинув би до нас на помощь.

Терпилиха. Не дуже довіряй своєму серцю: сей віщун часто обманює. Придивися, як тепер робиться в світі, та й о Петрі так думай. А лучше, якби ти була покорна і мене послухала.

ЧИ Я ТОБІ, ДОЧКО

Moderato

Терпилиха

Чи я то_бі, доч_ко, доб_ра не же_ла_ю, ко_ли ко_го зя_тем

со_бі ви_би_ра_ю? Ой доч_ко, доч_ко! Що ж ме_ні на_ча_ти,

де ж лю_б'яз_но_го зя_тя до_ста_ти? _ста_ти?

Для повторення Для закінчення

Чи я тобі, дочко, добра не желаю.
 Коли кого зятем собі вибираю?
 Ой дочко, дочко! що ж мені начати,
 Де ж люб'язного зятя достати?

Петро десь блукає, може оженився, ✓
Може за тобою недовго журився.
Ой дочко... і т. д.

По старості мой живу через силу, ✓
Не дждавшись Петра, піду і в могилу.
Ой дочко... і т. д.

Тебе ж без приюту, молоду дитину, ✓
На кого оставлю, бідну сиротину?
Ой дочко... і т. д.

Ти на те ведеш, щоб я не дождала бачити тебе замужем, щоб через твоє упрямство не дожила я віку: бідність, сльози і перебори твої положать мене в домовину. *(Плаче).*

Наталка. Не плачте, мамо! Я покоряюсь вашій волі і для вас за першого жениха, вам угодного, піду замуж; перенесу своє горе, забуду Петра і не буду ніколи плакати.

Терпилиха. Наталко, дочко моя! Ти все для мене на світі! Прошу тебе, викинь Петра з голови і ти будеш щасливою. Але хтось мелькнув мимо вікна, чи йде хто до нас? *(Виходить.)*

ЯВА V

Наталка *(сама)*. Трудно, мамо, викинути Петра із голови, а ще трудніше із серця. Но що робить!.. Дала слово за першого вийти замуж; для покою матері треба все перенести. Скреплю серце своє, перестану журитись, осушу сльози свої і буду весела. Женихи, яким я одказала, в другий раз не прив'яжуться; возному так одрізала, що мусить одчепитися; більше, здається, нема на приміті. А там... ох!.. Серце моє чогось щемить... *(Почувши, що хтось наближається до дверей, береться до роботи).*

ЯВА VI

Наталка, виборний, Терпилиха

Виборний. Помагай-бі, Наталко! Як ся маєш, як поживаєш?

Наталка. Ат, живемо і маємося, як горох при дорозі; хто не схоче, той не вскубне.

Терпилиха. На нас, бідних і безпомощних, як на те похиле дерево, і кози скачуть.

Виборний. Хто ж тобі виноват, стара? Якби оддала дочку замуж, то й мала, хто вас обороняв би.

Терпилиха. Я сього тільки і хочу, так що ж...

Виборний. А що таке? Може, женихів нема, або що? А може, Наталка?..

Терпилиха. То бо то й горе! Скільки не траплялись -- і хороші людиці, так: «не хочу, та й не хочу!»

Виборний. Дивно мені та чудно, що Наталка так говорить; я ніколи б од її розуму сього не ждав.

Наталка. Так от вам здається, а ніхто не віда, хто як обіда.

Терпилиха. Отак все вона -- приговорками та одговорками і вивертається; а до того іще як придасть охання та сльоз, то я і руки опушу.

Виборний. Час би, Наталко, взятись за розум: ти уже дівка, не дитя. Кого ж ти дожидаєшся? Чи не із города ти таку примху принесла з собою? О! Там панички дуже чваняться собою і вередують женихами: той не гарний, той не багатий, той не меткий; другий дуже смирний, інчий дуже бистрий; той кирпатий, той носатий, та чом не воєнний, та коли і воєнний, то щоб гусарин. А од такого перебору досидяться до того, що послі на їх ніхто і не гляне.

Наталка. Не рівняйте мене, папе виборний, з городянками: я не вередую й не перебираю женихами. Ви знаєте, хто за мене сватався. Чи уже ж ви хочете спхнути мене із мосту та в воду?

Виборний. Правда, замуж вийти -- не дошову годину пересидіти; але мені здається, якби чоловік надійний трапився, то б не треба ні для себе, ні для матері йому одказовать; ви люди не багаті.

Терпилиха. Не багаті! Та така бідність, таке убожество, що я не знаю, як дальше й на світі жити!

Наталка. Мамо! Бог нас не оставить: єсть і біднійші од нас, а живуть же.

Терпилиха. Запевне, що живуть, але яка жизнь їх?

Наталка. Хто живе чесно й годується трудами своїми, тому й кусок черствого хліба смачніший од м'ягкої булки, неправдою нажитої.

Терпилиха. Говори, говори! А на старості гірко терпіти нужду і во всім недостаток. (До виборного). Хоть і не годиться своєї дочки вихваляти, та скажу вам, що вона добра у мене дитина; вона обіщала для мого покою за першого жениха, аби б добрий, вийти за муж.

Виборний. Об розумі і добрім серці Наталки нічого говорити; всі матері приміром ставлять її своїм дочкам. Тільки піде правди дівати, труденько тепер убогій дівці за муж вийти; без приданого, хоть будь вона мудрійша од царя Соломона, а краца од прекрасного Іосифа, то може умерти сідою панною.

Терпилиха. Наталко! Чуеш, що говорять? Жалій послі на себе, а не на другого кого.

Наталка (зітхає). Я і так терплю горе!

Виборний. Та можна вашому горю і пособити; (лукаво) у мене єсть на приміті чоловігя — і поважний, і багатий, і Наталку дуже собі уподобав.

Наталка (набік). От і біда мені!

Терпилиха. Жартуєте, пане виборний!

Виборний. Без жартів, знаю гарного жениха для Наталки. А коли правду сказати, то я і прийшов за його поговорити з вами, пані Терпилихо.

Наталка (нетерпляче). А хто такий той жених?

Виборний. Наш возний, Тетерваковський. Ви його знаєте... Чим же не чоловік?

Наталка. Возний? Чи він же мені рівня? Ви глумитеся надо мною, пане виборний!

Терпилиха. Я так привикла к своєму безталанню, що боюся і вірять, щоб була сьому правда.

Виборний. З якого ж побиту мені вас обманьовати? Возний Наталку полюбив і хоче на ній женитись — що ж тут за диво? Ну, скажіте ж хугенько, як ви думаєте?

Терпилиха. Я душею рада такому зятеві.

Виборний. А ти, Наталко?

Наталка. Бога бійтесь, пане виборний! Мені страшно і подумати, щоб такий пан — письменний, розумний і поважний — хотів на мені женитись. Скажіть мені перше, для чого люди женяться?

Виборний. Для чого? Для того... а ти буцім і не знаєш!

Наталка. Мені, здається, для того, щоб завести хазяйство і сімейство; жити люб'язно і дружно; бути вірними до смерті і помагати одно другому. А пан, которий жениться на простій дівці, чи буде її вірно любити. Чи буде їй щирим другом до смерті? Йому в голові і буде все роїтися, що він її виручив із бідності, вивів у люди і що вона йому не рівня; буде на неї дивитися з презирством і обходитися з неповагою, і у пана така жінка буде гірше наймички... буде креначкою.

Терпилиха. Оттак вона всякий раз і занесе, та й справляється з нею! Коли на те пішло, то я скажу: якби не годованець наш Петро, то й Наталка була б як шовкова.

Виборний. Петро? Де ж він? А скільки років, як він пропада?

Терпилиха. Уже років трохи не з чотири.

Виборний. І Наталка так обезглузділа, що любить запропастившогося Петра? І Наталка, кажеш ти, добра дитина, коли бачить рідну свою матір при старості, в убожестві, всякий час з заплаканими очима і туж-туж умираючу од голодної смерті — і не зжалиться над матір'ю? А ради кого? Ради пройдисвіта, ланця, що може де в острозі сидить, може умер, або в москалі завербовався!

(На протязі цього монолога Терпилиха й Наталка плачуть.)

ЕИ, НАТАЛКО

Sostenuto
Виборний

Ей, На_

V. *v*

- тал - ко, не дро - чи - ся! Ей, На - тал - ко, не дро - чи - ся!

Терпиліха

mf *dim.*

Та по - жалій рід - ной, ме - не, ста - рой, бід - ной, - сха - ме - ни - ся! Сха - ме - ни - ся!

mf *poco cresc.* *dim.*

Наталка

Не плач, ма - мо, не жу - ри - ся! Не плач, ма - мо, не жу - ри - ся!

f

Виборний

За - будь Пе - тра - лан - ця, прой - до - ху, по - ган - ця, - по - ко - ри - ся!

f *f* *dim.*

Наталка

Ма — мо, не жу — ри — ся!

Терпилиха

Будь же, доч — ко, мні пос — луш — на! Будь же,

По — ко — ри — ся!

Н. Не плач, не жу — ри — ся! То — бі по — ко — ря — юсь, на все со — гла — ша — юсь

Т. доч — ко, мні пос — луш — на! Та по — жалій рід — ной, ме — не, ста — рой бід — ной, —

В. За — буй Пе — тра — лан — ця, прой — до — ху, по — ган — ця,

Н. *dim.* Пря_мо_душ_ но! *p* Пря_мо_душ_ но! Де

Т. *dim.* سخ_ме_ни_ ся! *p* سخ_ме_ни_ ся! Де

В. *dim.* по_ко_ри_ ся! *p* По_ко_ри_ ся! Де

нар *dim.* *p* *f ben* *sostenuto*

Н. зго_ да є в сі_ мей_ стві, де мир і ти_ ши_ на; ша_

Т. зго_ да є в сі_ мей_ стві, де мир і ти_ ши_ на; ша_

В. зго_ да є в сі_ мей_ стві, де мир і ти_ ши_ на; ша_

fp *mf p*

Н. *f* *f* *f*
 -сли - ві там лю - ди, бла - жен - на сто - ро - на, їх
 Т. *f* *f* *f*
 -сли - ві там лю - ди, бла - жен - на сто - ро - на, їх
 В. *f* *f* *f*
 -сли - ві там лю - ди, бла - жен - на сто - ро - на, їх

Н. *f*
 бог бла - го - слов - ля - еть, до - бро їм по - си - ла - еть і
 Т. *f*
 бог бла - го - слов - ля - еть, до - бро їм по - си - ла - еть і
 В. *f*
 бог бла - го - слов - ля - еть, до - бро їм по - си - ла - еть і

Н. з ни_ ми вік жи_ веть. | з ни_ ми вік жи_ веть |х

Т. з ни_ ми вік жи_ веть. | з ни_ ми вік жи_ веть |х

В. з ни_ ми вік жи_ веть. | з ни_ ми вік жи_ веть |х

Н. _ веть! | з ни_ ми вік жи_ веть.

Т. _ веть | з ни_ ми вік жи_ веть.

В. _ веть! | з ни_ ми вік жи_ веть.

poco a poco dim.

p

Виборний.
Ей, Наталко, не дрючися! (2)

Терпилиха,
Та пожалій рідной,
Мене, старой, бідной,—
Схаменися! (2)

Наталка,
Не плач, мамо, не журися! (2)

Виборний.
Забудь Петра-ланця,
Пройдоху, поганця.—
Покорися! (2)

Терпилиха,
Будь же, дочко, мні послушна!

Наталка,
Мамо, не журися!

Терпилиха,
Будь же, дочко, мні послушна!

Наталка,
Не плач, не журися!
Тобі покорююсь,
На все соглашаюсь
Прямодушно! (2)

Терпилиха,
Та пожалій рідной,
Мене, старой, бідной,—
Схаменися! (2)

Виборний.
Забудь Петра-ланця,
Пройдоху, поганця.—
Покорися! (2)

(втръох)

Де згода є в сімействі, де мир і тишина;
Щасливі там люди, блаженна сторона,
Іх бог благословляєть,
Добро їм посилаєть
І з ними вік живєть. (2)

Терпилиха. Дочко моя! Голубко моя! Пригорнись до мого серця, покорність твоя житні і здоров'я мені придаєть. За твою повагу й любов до мене бог тебе не оставить, моє дитятко!

Наталка. Мамо, мамо! Все для тебе стерплю, все для тебе зроблю, і коли мені бог допоможеť осушити твої сльози, то я найщасливіша буду на світі, тільки...

Виборний. А все-таки «тільки»! Вже куди не кинь, то клин. Викинь лиш дур з голови; удар лихом об землю, — мовчи та диш!

Терпилиха. Так, дочко моя! Коли тобі що і наверхється на ум, то подумай, для кого і для чого виходиш за возного замуж.

Наталка. Так я сказала уже, що все для тебе зроблю, тільки щоб не спішили з весіллям.

Виборний. А нащо ж і одкладовать в довгий ящик; адже ми не судді.

Терпилиха. Та треба ж таки прибраться к весіллю: хоч рушники і єсть готові, так іще дечого треба.

Виборний. Аби рушники були, а за прибори на весілля не турбуйтеся, наш возний — чоловік, не взяв його кат, — на свій кошт таке бундючне весілля уджигне, що ну! Послухайте ж сюда: сьогодні зробимо сватання, і ви подавайте рушники, а там уже умовитесь собі з паном женихом і за весілля. Прощайте! Гляди ж, Наталко, не згедзайся, як старости прийдуть! Пам'ятуй, що ти обіщала матері. Прощайте, прощайте!

Терпилиха. Прощайте, пане виборний. Спасєть вас бог за вашу приязнь.

Виходять разом з виборним.

Наталка (сама). Не минула мене лиха година, возний гірше реп'яха причепився. А здається що Макогоненко до всей біди привідиля. Боже милосердний! Що зо мною буде? Страшно і подумать, як з немилим чоловіком весь вік жити, як нелюба миловати, як осоружного любити! Куди мені діватись? Де поміщи шукати? Кого просити? Горе мені! Добрі люди, допоміте мені, пожалійте мене! А я од всего серця жалію об дівках, які в такій біді, як я тепер. (Падає навколішки й здіймає догори руки). Боже! Коли вже воля твоя єсть, щоб я була за возним, то вижени любов до Петра із мого серця і наверни душу мою до возного, а без сього чуда я пропаду навіки... (Встие й співає).

ЧОГО Ж ВОДА КОЛОМУГНА

Andante

Наталка
cresc.

espressivo

Чо го ж во да ко ло му г на, чи не хви ля

dim.

p

cresc.

f

зби ла? Чо го ж і я смут на те пер,

Н. *dim.* чи не ма-ти би-ла? *p* би-ла? *pp*

Чого ж вода коломітна, ✓
 Чи не хвили збила?
 Чого ж і я смутна тепер,
 Чи не мати била?

Двічі

Мене мати та не била —
 Самі сльози ллються;
 Од милого людей нема,
 Од нелюба шлються.

Двічі

Прийди, милий, подивися, ✓
 Яку терплю муку!
 Ти хоть в серці, но од тебе
 Беруть мою руку.

Двічі

Спіши, милий, спаси мене ✓
 Од лютой напасти!
 За нелюбом коли буду,
 То мушу пропасти!

Двічі

Завіса

Allegretto giojoso

The first system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef and contains a melodic line with eighth notes, slurs, and accents. The lower staff is in bass clef and contains a bass line with chords and eighth notes. A dynamic marking of *ff* is present in the lower staff. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 2/4.

The second system of musical notation continues the piece. It features two staves with similar notation to the first system, including slurs, accents, and dynamic markings. A fermata is placed over a note in the upper staff. The key signature and time signature remain consistent.

The third system of musical notation concludes the piece. It features two staves with similar notation, including slurs, accents, and dynamic markings. A fermata is placed over a note in the upper staff. The key signature and time signature remain consistent.

First system of a musical score. It consists of two staves: a treble clef staff on top and a bass clef staff on the bottom. The music is written in a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature. The first staff features a melodic line with eighth and sixteenth notes, some with accents. The second staff provides harmonic support with chords and some melodic fragments. A dynamic marking *p sub.* is placed above the second staff in the third measure.

Second system of the musical score. It continues the two-staff format. The first staff has a melodic line with slurs and accents. The second staff has a bass line with chords and some melodic movement. A dynamic marking *f* is placed above the second staff in the third measure.

Third system of the musical score. The first staff continues the melodic line. The second staff features a bass line with chords, some marked with a 'V' (likely for vibrato). A dynamic marking *f* is placed above the second staff in the third measure.

Fourth system of the musical score. The first staff continues the melodic line. The second staff features a bass line with chords, some marked with a 'V'. A dynamic marking *sempre f* is placed above the second staff in the third measure.

Fifth system of the musical score. The first staff continues the melodic line. The second staff features a bass line with chords, some marked with a 'V'. A dynamic marking *f* is placed above the second staff in the third measure.

8-

First system of musical notation, featuring a treble and bass clef with various notes and rests.

Second system of musical notation, including the instruction *poco a poco rall.* and a dynamic marking *ff*.

Andante cantabile

Third system of musical notation, including the dynamic marking *mp*.

Fourth system of musical notation, including the instruction *cresc.* and a dynamic marking *f*.

Fifth system of musical notation, including the instruction *Sostenuto* and dynamic markings *cresc.*, *f*, *dim.*, and *rall.*.

ben marcato

Allegro come prima

rall. molto

f

f

ff

ff pesante

ff molto

vivace

sempre *ff* accel

rall.

ЛІС ПІРА

Та сама вулиця до річки.

Я В А І

Микола (сам).

ТА НЕМАЄ В СВІТІ ГІРШ НІКОМУ

Andante vigoroso

mf

f

Микола

Та не_ма_є в сві_ті гірш ні_ко_му.

mf

як бур-ла-ці мо-ло-до-му. Гей, гей!

Як бур-ла-ці мо-ло-до-му.

Та немає в світі гірш нікому, як бурлаці молодому
 Гей, гей! Як бурлаці молодому
 Бурлак ходить, заробляє, аж ніг він залишає.
 А хазяїн його дає, а хазяйка дорікає:
 Де ж ти, хлопче, вкочився, що по нозі заросився?
 Був я в лісі, був я в полі, шукав козак своїй долі...

Один собі живу на світі, як біланка на полі: сирота — без роду, без племені, без талану і без приноту. Що робити — і сам не знаю. Був у городі, шукав міста — по сьрізь опіанився. *(Думає)*. Одважусь у пекло на три дні! Піду на Тамань, пристаю до чорноморців. Хоть із мене і непоказний козак буде, то єсть же і негідніший од мене. Люблю я козаків за їх обичай! Вони воду не п'ють, то людей б'ють, а все не гуляють...

Так і я з чорноморцями буду тетерю їсти, горілку пити, спільку курити і черкес бази. Тільки там треба угаїти, що я пивменшій: у них, кажуть, із розумом не треба висоватись. Та се невелика штука. І дурнем не трудно пришиватись.

Петро (виходить, він не бачить Миколи, співає).

СОНЦЕ НИЗЕНЬКО

Andante

Петро

Сон — це — ни — зень — ко, ве — чір — бли — зень — ко,

п. спі_ шу до те_ бе, ле_ чу до

п. те_ бе, мо_ є сер_ день_ ко! Мо_ є сер_

Sostenuto *p*

п. - день_ ко!

1.2.3 4

p *ff*

Сонце низенько, вечір близенько. ✓
 Спішу до тебе, лечу до тебе,
 Моє серденько! (2)

Ти обіщалась мене вік любити. ✓
 Ні з ким не знатись і всіх цуратись,
 А для мене жити! (2)

Серденько моє, колись ми обоє
 Любились вірно, чесно, примірно
 І жили в покої. (2)

Ой як я прийду, тебе не застану, ✓
 Згорну рученьки, згорну біленькі
 Та й нежив^я стащу... (2)

Микола *(набік)*. Се не із нашого села і вовся мені незнакомий.

Петро *(набік)*. Яке це село? Воно мені не в приміту.

Микола *(підходить до Петра)*. Здоров, пане-брате! Ти, здається, не тутешній?

Петро. Ні, пане-брате.

Микола. Відкіль же ти?

Петро. Я?... *(Усміхається.)* Не знаю, як би тобі сказати — відкіль хочеш...

Микола. Та уже ж ти не забув хоть того міста, де родився?

Петро. О, запевне не забув, бо й вовся не знаю.

Микола. Та що ж ти за чоловік?

Петро. Як бачиш: бурлака на світі; тиняюсь од села до села, а тепер іду в Полтаву.

Микола. Може у тебе родичі єсть в Полтаві або знакомі?

Петро. Нема у мене ні родичів, ні знакомих. Які будуть знакомі або родичі у сироти?

Микола. Так ти, бачу, такий, як і я — безпритульний.

Петро. Нема у мене ні кола, ні двора: весь тут.

Микола. О, братіку *(бере Петра за руку)*. Знаю я добре, як тяжко бути сиротою і не мати містечка, де б голову приклонити.

Петро. Правда твоя, брате; но я, благодареніє богу, до сього часу прожив так на світі, що ніхто нічим мене не уразить. Не знаю, чи моя однакова доля з тобою, чи од того, що і ти чесний парубок, серце моє до тебе склоняється, як до рідного брата. Будь моїм приятелем...

Я В А І І І

Возний і виборний виходять з Терпилишиної хати. У возного рука пов'язана шовковою хусткою, у виборного через плече старостинський рушник.

Микола і Петро одходять набік. Возний з задоволеним лицем походить.

Виборний *(стає у дверях і голосно говорить у хату)*. Та ну-бо, Борисе, іди з нами! Мені до тебе діло єсть.

Терпилиха *(з хати)*. Дайте йому покой, пане виборний! Нехай трохи прочумається.

Виборний. Та надворі швидше провітриться.

Терпилиха. В хаті лучше: тут ніхто не побачить і не осудить.

Виборний. За всі голови! *(Відходить від дверей.)* Не стидно, хоть на сватанні і через край смикнув окаянної варенухи. *(Побачив Миколу.)* Здоров, Миколо! Що ти тут робиш? Давно вернувся із города?

Возний. Не обрігається лі в городі новинок каких курйозних?

Виборний. Адже ти був на базарі,— що там чути?

Микола. Не чув, далєбі, нічого. Та в городі тепер не до новин; там так старі дома ламають, та улиці застроюють новими домами, та кршчки красять, та якісь пішоходи роблять, щоб в грязь добре бач, ходити було пішки, що аж дивитись мило.

Возний. Дивитись мило, а слухати, що міщанство і купечество говорить, чи мило, чи ні?

Виборний. А що ж вони будуть говорити? Не тепер же та й не од себе видумали таку перестройку города. Хто ж винюват безпечним людям, що не запаслися заздальєгидь деревом, досками і дранню. Од того і тяжко. Ви думаете весело і старшині принуждати других виволняти те, що їм велють? Та що ж робить, нігде дітись, коли треба управлятись.

Возний. Що правда, то правда; трохи крутенько загалили, так і те ж треба сказати, що всякий господар для себе ж і строїть.

Микола. Інчі хати такі були, що як би не веліли порозламовати, то б од вітру самі попадали і подавили б своїх хазяїнів. Коли прислухатись, хто більше грмає на сю перестрї йку, то одні тузи, багачі. А середнього розбору мовча строят. Да уже ж і город буде, мов мак цїте! Якби покойні шведи, що загинули під Полтавою, повставали, то б тепер не пізнали Полтави!

Возний. По крайній мірі — тее-то як його — чи не чути чого об обидах, спорах і грабежах, і — тее-то як його — о жалобах і позвах?

Виборний. Та що його питати: він по городу гав ловив та витрішки продавав... *(До Миколи.)* Чом ти, йолопе, не кланяєшся пану возному та не поздоровиш його? Адже бачиш — він заручився.

Микола. Поздоровляю вас, добродію... А з ким же бог привів?

Возний. З найкращою зо всього села і всіх прикосновенних околиць дівницею.

Виборний. Не скажемо, нехай кортить! *(Одходить.)* А се що за парубок?

Микола. Се мій знакомий; іде з Коломака в Полтаву на заробіток.

Возний. Хїба-разві — тее-то як його — із Коломака через наше село дорога в город?

Петро. Я нарощне прийшов сюда з ним побачиться.

(Возний і виборний виходять.)

Я В А І V

Петро і Микола

Петро. Се старший у вашому селі?

Микола. Якій чорт, він живе тільки тут, бач, возний — так і бундючиться, що помазався паном. Юриста завзятий і хапує такий, що і з рідного батька злупить!

Петро. А то, другий?

Микола. То виборний Макогоненко; чоловічок і добрий був би, так біда — хитрий, як лисиця, і на всі сторони мотається; де не посій, там і уродиться, і уже де і чорт не зможе, то пошли Макогоненка, зараз докаже.

Петро. Так він штука! Кого ж вони висватали?

Микола. Я догадуюсь; тут живе одна бідна вдова з дочкою, то, мабуть, на Наталці возний заставався, бо до неї багато женихів заллццались.

Петро (*вбік*). На Наталці?.. (*Заспокоївшись*). Но Наталка не одна на світі. (*До Миколи*). Так, видно, Наталка багата, хороша і розумна?

Микола. Правда, хороша і розумна, а до того і добра; тільки не багата. Вони недавно тут поселились і дуже бідно живуть. Я далекий їх родич і знаю їх бідне поживання.

Петро. Де ж вони перше жили?

Микола. В Полтаві.

Петро (*жахається*). В Полтаві!..

Микола. Чого ж ти не своїм голосом крикнув?

Петро. Микола, братіку мій рідний! Скажи по правді: чи давно уже Наталка з матір'ю тут живуть, і як вони прозиваються?

Микола. Як тут вони живуть... (*Говорить, розтягуючи, немов собі на думці розважає час*). Четвертий уже год. Вони оставили Полтаву зараз по смерті Наталчиного батька.

Петро (*скрикнув*). Так він умер?!

Микола. Що з тобою робиться?

Петро. Нічого, нічого... Скажи, будь ласкав, як вони прозиваються?

Микола. Стара прозивається Терпилиха Горпина, а дочка — Наталка.

Петро (*сплеснув руками, закриває ними лице, голову схилив, стоїть непорушно*).

Микола (*б'є себе по лобі й робить знак, наче щось одгадав*). Я не знаю, хто ти, і тепер не питаюся, а тільки послухай!

ВІТЕР ВІЄ ГОРОЮ

Allegretto

Микола

mf

ten.

Вітер віє го́рою, лю́бивсь Петрусь зо мно́ю,

mf

colla parte

М. ой, ли́хо, не Петрусь, ли́це бі́ле, чо́рний ус! чо́рний ус!

f

Вітер віє горою. ✓
 Любивсь Петрусь зо мною. ✓
 Ой, лихо, не Петрусь, *Дівці*
 Лице біле, чорний ус! ✓
 Полюбила Петруся, ✓
 І сказати боюся,
 Ой, лихо...
 А за того Петруся ✓
 Била мене малюю.
 Ой, лихо...
 Де ж блукає мій Петрусь. ✓
 Що і досі не вернувся?
 Ой, лихо...
 Я хоть дівка молода, ✓
 Та вже знаю, що біда,
 Ой, лихо...

А що, може, не огадав? (Обіймає Петра.)

Петро. Так, угадав! Я — той нещасний Петро, якому Наталка приївала сю пісню, якого вона любила і обіщала до смерті не забути, а тепер...

Микола. Що ж тепер? Ще ми нічого не знаємо, може і не її засватали.

Петро. По серце моє замирає, пакується для себе великого горя. Братіку Миколо, ти говорив мені, що ти їх родич, чи не можна тобі довідатися о сватах Наталки? Пешай буду знати свою долю!

Микола. Чому не можна? Коли хочеш, я зараз піду і все розвідаю. Ти скажи мені, чи говориш Наталці, що ти тут?

Петро. Коли вона свободна, то скажи за мене, а коли заручена, то лучше не говори. Пешай буду один я горювати і сохнути з печалі. Нащо їй згадувати об'їм, кого так легко забула!

Микола. Стережись, Петре, нарікати на Наталку. Скінула я знаю її, то вона не с'їтого іде за вольного, що тебе забула. Подожли ж мене тут. (Іде до Терешки.)

Петро (сам). Чотири годи уже, як розлучили мене з Наталкою. Я бідний був тогди і любив Наталку без всякой надежди. Тенер, паживши кривавим потом копейку, спішив, щоб багатому Терпикові показатись годним його дочки; но вмiсто багатого батька, пайшов матер і дочку в бiдності і без помiщi. Все, здається, близило мене до щастя; но, як на те, треба ж опiзнитись одним днем, щоб горювати во всю жизнь! Кого безталання нападе, тому нема ні в чiм удачі. Правду у тiй пiснi сказано, що сусiдовi все удається, всi його люблять, всi до його липнуть, а другому все як одрiзано. (Спiває.)

ОИ НЕ ШУМИ, ЛУЖЕ

Andante poco moderato

The piano introduction consists of two staves. The right hand plays a melody of eighth notes with slurs, while the left hand provides a harmonic accompaniment of eighth notes. The tempo is marked 'Andante poco moderato' and the dynamics are 'f' (forte) and 'marcato e ben cantando'.

Петро

Ой не шу- ми, лу- же, зе- ле- ний бай- ра- че,

allarg.

mf a tempo

не плач, не жу- ри- ся, мо- ло- дий ко- за- че.

dim.

dim.

п. Не плач, не жу-ри — ся, мо-ло-днй ко-за-че.

Он не шуми, дуже, зелений байраче, ✓
 Не плач, не журися, молодий козаче. (2)

Не сам же я плачу, плачуть карі очі, ✓
 Що нема спокою ні вдень ні вночі. (2)

Сусіди близькії — вороги тяжкії,
 Не вельгь ходити, дівчину любити. (2)

Я ж буду ходити і буду любити, ✓
 Ще й до себе візьму, буду з нею жити. (2)

Я В А V I

Виборний (*вийшов тим часом на вулицю, слухав-слухав, а тоді каже до Петра*). Ти, небоже, і співака добрий.

Петро. Не так, щоб дуже — от аби-то.

Виборний. Скажи ж мені, відкіль ти йдеш, куди, і що ти за чоловік?

Петро. Я собі бурлака; шукаю роботи по всіх усюдах і тепер іду в Полтаву.

Виборний. Де ж ти бував, що ти видав і що чував?

Петро. Довго буде все розказовати. Був я і у моря, був на Дону, був на лінії, заходив і Харків.

Виборний. І в Харкові був? Ленський то десь город?

Петро. Гарний город; там всього доброго єсть, я і в театрі був.

Виборний. Де? В театрі? А що се таке театр, город чи містечко?

Петро. Ні, се не город і не містечко, а в городі вистроєний великий будинок. Туда ввечері з'їжджаються пани і сходяться всякі люди, хто заплатити може, і дивляться на комедію.

Виборний. На комедію! (*Здивовано.*) Ти ж бачив, пане-брате, сю комедію, яка вона?

Петро. І не раз бачив. Це таке диво — як побачиш раз, то і вдруге схочеться.

Я В А V I I

Ті ж і возний

Возний. Що ти тут, старосто мій, — тее-то як його — розглагольствуєш з пришельцем?

Виборний. Та тут диво, добродію; сей парняга був у театрі та бачив і комедію і зачав було мені розказовати, яка вона, так ви перебіли.

Возний. Комедія, сиріч, лицедійство. (*До Петра.*) Продолжай, вашець...

Петро. На комедії одні виходять, — поговорять, поговорять та й підуть; другі вийдуть, — те ж роблять; деколи під музику співають, сміються, плачуть, лаються, б'ються, стріляються, колються і умирають.

Виборний. Так така то комедія? Єсть же на що дивитесь, коли люди убиваються до смерті; нехай їй всячина!..

Возний. Они не убиваються і не умирають — тее-то як його — постійно; а тільки так удають іскусно і прикидаються мертвими. О, якби справді убивалися, то б було за що гроші заплатити!

Виборний. Так се тільки гроші видурюють! Скажи ж, братіку, яке тобі лучше всіх полюбилося, як каже пан возний, лицемірство?

Возний. Не лицемірство, а лицедійство.

Виборний. Ну, ну! лицедійство...

Петро. Мені полюбилась наша малоросійська комедія; там була Маруся, був Климовський, Пруднус і Грицько.

Виборний. Розкажи ж мені, що вони робили, що говорили.

Петро. Співали московські пісні на наш голос, Климовський танцював з москалем. А що говорили, то трудно розібрати, бо сю штуку написав москаль по-нашому і дуже поперевертав слова.

Виборний. Москаль? Нічого ж і говорити. Мабуть, вельми нашкодив і наколотив гороху з капустою.

Петро. Климовський був письменний, компоновав пісні і був виборний козак; служив у полку пана Кочубея на баталії з шведами, під нашою Полтавою.

Возний. В полку пана Кочубея? Но в славній полтавській времена — тее-то як його — Кочубей не бил полковником і полка не імів; ібо і пострадавший от ізверга Мазепи за вірність к государю і отечеству Василій Леонтійович Кочубей бил генеральним суддею, а не полковником.

Виборний. Так се так, не во гнів сказати: букибарабанбашта, шануючи бога і вас.

Возний. Великая неправда виставлена перед очі публичності. За сіє малоросійська літопись вправі приповзати сочинителя позвом к отвіту.

Петро. Там і Іскру почитують.

Возний. Іскра, шурин Кочубея, бил полковником полтавським і пострадал вмісті з Кочубеем, мало не за год до Полтавської баталії; то думать треба, що і полк не ему принадлежал во время сраженія при Полтаві.

Петро. Там Пруднуса і писаря його Грицька дуже брідко виставлено, що ніби то царську казну затаїли.

Возний. О, се діло возможно і за се сердиться не треба. В сім'ї не без виродка — тее-то як його. Хіба єсть яка земля, праведними ювами населена? Два плута в селі і селу безчестя не роблять, а не тільки цілому краєві.

Виборний. От то тільки нечепурно, що москаль взявся по-нашому і про нас шквати, не бачивши зроду ні краю і не знавши звичаїв і повір'я нашого. Коли не піш...

Возний (*перебиваючи*). Полно, довольно, годі, буде балакати. Тобі яке діло до чужого хисту? Ходім лиш до будушої моєї тещі. (*Виходять.*)

ЯВА VIII

Петро (*сам*). Горько мені слухати, що Терпилиху зовуть другий, а не я, тещею. Так Наталка не моя? Наталка, котру я любив більше всего на світі: для котрої одважовав жизнь свою на всі біди, для котрої стогнав під тяжкою роботою, для котрої скитався на чужині і зароблену копійку збивав докупи, щоб розбагатіть і назвати Наталку своєю вічно! І коли сам бог благословив мої труди, Наталка тогді достається другому! О злая моя доле! Чом ти не такая, як у других? (*Співає.*)

ОЯ ТА ИШОВ КОЗАК З ДОНУ

The musical score is presented on two systems. The first system is marked *Sostenuto* and *mp*. It begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody is written in the treble clef, and the bass line is in the bass clef. The second system is marked *Adagio* and *f*. It continues the melody and bass line, with a change in dynamics to *f* and *p* at the end. The score includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings.

Петро

Ой та йшов ко- зак з До- ну,
та з До- ну до- до- му,
та з До- ну до- до- му,
та сів над во- до- ю.

f largamente *rall.* *p* *pp*
poco cresc *f* *meno f*
poco cresc. *pp* *pp*
dim. e rall. *pp* *Fine*

Ой та йшов козак з Дону, та з Дону додому.
Та з Дону додому, та сів над водою.

Сівши над водою, проклинає долю:
Ой, доле, ж моя доле, доле моя злая!

Доле моя злая, чом ти не така!
Чом ти не така, як доли чужая?

Другим даєш лишне, мене ж обижаєш.
І що мені мвде, і те однімаєш!

Петро і Микола

Петро. А що, Миколо! Яка чутка?

Микола. Не успів нічого і спитати. Лихий приніс возного з виборним. Та тобі б треба при-
таїтись де-небудь. Наталка обіщала на час сюди вийти.

Петро. Як же я удержусь не показатись, коли побачу свою милу?

Микола. Я кликну тебе, коли треба буде.

(Петро ховиється.)

ЯВА Х

Микола і Наталка

Наталка *(швиденько виходить)*. Що ти хотів сказати мені, Миколо? Говори швидче, бо за мною зараз збігаються.

Микола. Нічого. Я хотів спитати тебе, чи ти справді посватана за возного?

Наталка *(судно)*. Посватана... Що ж робить; не можна більше сопротивлятися матері! Я і так скільки одвильовалася і всякий раз убивала її своїм одказом.

Микола. Ну, що ж? Возний — не взяв його враг — завидний жених. Не бійсь, полюбиться, а може і полюбивсь уже?

Наталка *(докірливо)*. Миколо, Миколо! Не гріх тобі тепер надо мною сміятись! Чи можна мені полюбити возного, або кого другого, коли я люблю одного Петра. О, коли б ти знав його, пожалів би і мене і його.

Микола. Петра? *(Співає.)*

Що за того Петруся
Била мене магуся.

Ой, лихо — не Петрусь,
Лише біле, чорний ус!

Наталка *(заплаканим)*. Що ти мені згадав! Ти роздираєш моє серце. О, я бідна! *(Мовчить, потім показує на річку.)* Бачиш Ворскло?... Або там, або ні з ким.

Микола *(показує в той бік, де Петро сховався)*. Бачиш ту сторону? Отже і в Ворсклі не будеш, і журитись перестанеш.

Наталка. Ти, мені здається, побувавши довго в городі, ошалів і совсім не тим став, що був.

Микола. Коли хочеш, то я так зроблю, що і ти не та будеш, що тепер.

Наталка. Ти чорт знаєть що верзеш, піду краще додому. *(Хоче піти.)*

Микола *(не пускає її)*. Пожди, одно слово вислухай, та й одв'яжись од мене.

Наталка. Говори ж — що таке?

Микола. Хочеш бачити Петра?

Наталка. Що ти? Перехрестись! Де б то він взявся?

Микола. Він тут, та боїться показатись тобі, потому що ти посватана до возного.

Наталка. Чого ж йому боїтись? Нам не гріх побачитись, я іще не вінчана... Та ти обма-
нуєш!..

Микола. Не обманюю, — приглядайся! Петре, явсь!

Наталка *(побачила Петра, скрикнула)*. Петре!

Петро. Наталко!.. *(Обнімаються.)*

Микола *(співає)*.

Поблукавши, мій Петрусь,
До мене оп'ять вернуєсь.

Ой, лихо, не Петрусь,
Лише біле, чорний ус!

Петро. Наталко! В якій час я тебе зустрічаю!.. І для того тільки побачилсь, щоб навіки роз-
лучитись.

Наталка. О, Петре! Скільки сльоз вилила я за тобою. Знаю тебе і затим не питаюся, чи іще ти любиш мене, а за себе — божусь!..

Микола *(перемиває)*. Об любові поговорите другим разом, ліпшим часом; а тепер поговоріте, як з возним розв'язатись.

Наталка. Не довго з ним розв'язатись: не хочу, не піду, та й кінці в воду!

Петро. Чи добре так буде? Твоя мати!..

Наталка (*перебиває*). Мати моя хотіла, щоб я за возного вишла замуж затим, що тебе не було. А коли ти прийшов, то возний мусить одступитися.

Петро. Возний — пан, чиновний і багатий, а я не маю нічого. Вам з матір'ю треба підпори й зашити, а я через себе ворогів вам прибавлю, а не помощь подам.

Наталка. Петро! Не так ти думав, як одходив!

Петро. Я однаковий, як тогді був, так і тепер, і скажу тобі, що і мати твоя не погодиться проміняти багатого зятя на бідного.

Микола. Трохи Петро неправду говорить.

Наталка. Одгадую своє нещастя! Петро більше не любить мене і йому нужди мало, хоть би я і пропала. От яка тепер правда на світі!

ПІДЕШ, ПЕТРЕ

Andante

mf *f*

p Наталка

Пі-деш, Пе-тре, до ті-є-ї, я-ку те-пер лю-биш,
Ко-ли б лю-бив по-прежньо-му, то б не мав цу-рать-ся;
Я жинь сво-ю не-на-вид-жу, з сер-цем не звла-ді-ю,

p

cresc. *>*

1 2

не-ред не-ю ме-не, бід-ну, за лю-бов о-су-днш. // су-днш.
не по-лус-тив сво-ю ми-лу дру-го-му дос-тать-ся. // стать-ся.
ко-ли Пет-ро мій не бу-де, то смерть за-по-ді-ю. // ді-ю.

cresc. *dim.*

Петро

mf

Я дру-го-ї не лю-бив і лю-бить не бу-ду,
 Люб-лю те-бе по-преж-ньо-му, не ду-мав ду-мав ду-мав;
 Ко-ли вір-но Пе-тра лю-биш, так жи-ви для йо-го,

cresc.

П.

те-бе ж, мо-є сер-де-нят-ко, по смер-ть не за-бу-ду.
 не по-пу-щу мо-ю ми-лу дру-го-му дос-тять-ся.
 мо-лись бо-гу, мо-я ми-ла, не стра-шись ні-ко-го.

2

rit f

Н.

Бог по-мо-же сер-цям вір-ним пе-ре-жи-ти
 пе-ре-жи-ти
 бу-ду. Бог по-мо-же сер-цям вір-ним пе-ре-жи-ти
 -стать-ся. -ко-го.

mf

му-ки; ду-ші на-ші з'ед-на-ли-ся, з'є-ди-нить і

му-ки; ду-ші на-ші з'ед-на-ли-ся, з'є-ди-нить і

ру-ки. ру-ки.

ру-ки. ру-ки.

Наталка

Гідеш, Петре, до тієї, яку тепер любиш. ✓
 Перед нею мене, бідну, за любов осудиш. (2)

Петро

І другої не любиш і любити не буду. ✓
 Тебе ж, моє сердеченко, по смерть не забуду. (2)

Наталка

Коли б любив по-прежньому, то б не мав цуратися;
 Те попустив свою милу другому достатися. (2)

Петро

Люблю тебе по-прежньому, не думав цуратися;
Не попушу мою милу другому достатися.

Наталка

Я жизнь свою ненавижду, з серцем не звадію,
Коли Петро мій не буде, то смерть заподію.

Петро

Коли вірно Петра любиш, так живи для його,
Молись богу, моя мила, не страшись нікого.

Обоє

Бог pomoже серцям вірним пережити муки;
Душі наші з'єднались, з'єднить і руки.

Микола. Так, Наталко! Молись богу і надійся од його всього доброго. Бог так зробить, що ви обоє незчуєтесь, як і щастя на вашій стороні буде.

Наталка. Я давно уже поклялась і тепер клянусь, що крім Петра ні за ким не буду. У мене рідна мати — не мачуха, не схоче своєї дитини погубити.

Петро. Дай боже, щоб її природна доброта взяла верх над приманою багатого зятя.

Наталка. Петре! Любиш ти мене?

Петро. Ти все-таки не довіряєш? Люблю тебе більше, як самого себе.

Наталка. Дай же мені свою руку! (Взявши руки.) Будь же бодрим і мені вірним, а я на вік твоя.

Микола. Ай Наталка! Ай Полтавка! От дівка, що і на краю пропасті не тільки не здригнулась, но і другого піддержує (Наталці.) За се заспіваю тобі пісню про Ворскло, щоб ти не важилась його прославляти собою, воно і без тебе славне. (Співає.)

ВОРСКЛО РІЧКА

Allegretto

The piano introduction is written in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff features a melodic line with eighth-note patterns and slurs. The bass staff provides harmonic support with chords and moving lines. A dynamic marking of *f* (forte) is present in the bass staff.

Микола

Ворскло річ-ка не ве-лич-ка,

cresc.

f

те_ че здав_на, ду_ же слав_на не во_ до_ ю, а вій_ но_ ю, де швед по_ ліг

го_ ло_ во_ ю. Не во_ до_ ю, а вій_ но_ ю, де швед по_ ліг го_ ло_ во_ ю.

Più mosso

Ворскло річка невеличка,
Тече здавна, дуже слава
Не водою, а війською,
Де швед поліг головою.

Двічі

Ворскло зріло славне діло,
Як цар білий, мудрий, смілий,
Побив шведську вражу силу
І насипав їм могилу.

Двічі

Козаченьки з москалями
Потішались над ворогами,
Добре білясь за Полтаву
Всій Росії в вічну славу!

Двічі

Петро. Отже ідуть...
Микола. Крінься, Петре, і ти, Паталко!.. Наступає хмара і буде великий грім.

Виходять возний, виборний і Терпилиха.

Виборний. Що ви тут так довго роздабарюєте?

Возний. О чем ви — тее-то як його — бесідуєте?

Терпилиха (*побачивши Петра*). Ох, мені лихо!

Наталка. Чого ви лякаєтесь, мамо? Се Петро.

Терпилиха. Свят, свят, свят! Відкіль він взявся? Се мара!

Петро. Ні, се не мара, а се я — Петро, і тілом, і душею.

Возний (*до виборного*). Що се за Петро?

Виборний. Се, мабуть, той, що я вам говорив, Наталчин любезний, пройдисвіт, ланець.

Возний (*до Петра*). Так ти, вашець, Петро? Чи не можна б тее-то як його — убиратись своєю дорогою, бо ти, кажеться, бачиться, видиться, здається, меж нами лишній.

Наталка. Почому ж він лишній?

Терпилиха. І відомо — лишній, коли не в час пришов хати холодити.

Петро. Я вам ні в чім не помішаю, кінчайте з богом те, що почали.

Наталка. Не так-то легко можна окончити те, що вони почали.

Возний. А по якій би то такої резонної причині?

Наталка. А по такій причині: коли Петро мій вернувся, то я не ваша, добродію.

Возний. Однак ж, вашеці просе, ви рушники подавали, сиріч — тее-то як його — ти одружилася з мною.

Наталка. Далеко іще до того, щоб я з вами одружилася! Рушники нічого не значать.

Возний (*до Терпилихи*). Не прогнівайся, стара. Дочка твоя — тее-то як його — нарушаєть узаконений порядок. А понеже рушники і шовковая хустка суть доказательства добровольного і непринужденного єя согласія бить мою сожительницею, то в такому випадкі станете пред суд, заплатите пеню і посидите на вежі.

Виборний. О, так! так! Зараз до волосного правленія та і в колоду.

Терпилиха (*злякавшись*). Батечки мої, умилосердітесь! Я не одступаю од свого слова. Що хочете робіте з Петром, а Наталку, про мене, зв'яжіте і до вінця ведіте.

Наталка. Не докажуть вони сього. Петро нічого не виноват, а я сама не хочу за пана возного: до сього силою ніхто мене не принудить. І коли на те іде, так знайте, що я вічно одрікаюсь од Петра і за возним ніколи не буду.

Микола. Що тепер скажуть?

Виборний. От вам і Полтавка! Люблю за обичай!

Терпилиха. Вислухайте мене, мої рідніі! Дочка моя до сього часу не була такою упрямою і смілою; а як прийшов сей (*показує на Петра*) шибеник, пройдисвіт, то і Наталка обезуміла і зробилась такою, як бачите. Коли ви не випровадите відсіль сього голодрабця, то я не ручаюсь, щоб вона і мене послухала.

Возний і виборний (*разом*). Вон, розбишако, із нашого села зараз... І щоб і твій дух не пах! А коли волею не підеш, то туду заправторимо, де козам роги правлять.

Терпилиха. Зслизни, маро!

Петро. Утихомиртесь на час і вислухайте мене: що ми любилися з Наталкою, про те і богу, і людям ізвісно; но щоб я Наталку одговорював іти замуж за пана возного, научав дочку не слухати матері і поселяв несогласіє в сім'ї — нехай мене бог накаже! Наталко, покорися своїй долі, послухай матері, полюби пана возного і забудь мене навіки! (*Обертається й утирає сльози. Всі виявляють співчуття до горя Петра, навіть і возний.*)

Терпилиха. Добрий Петро! Серце моє против волі за його вступається.

Наталка плаче, возний замислюється.

Виборний. Що не говори, а мені жаль його.

Микола. На чім то все це окошиться?

Возний (*до Петра*). Ти, вашець, — тее-то як його — куди тепер помандруєш?

Петро. Я ішов в Полтаву, но тепер піду так, щоб ніколи сюда не вертатись... Іще пару слов скажу Наталці: Наталко! Я через тебе оставив Полтаву і для тебе в дальніх сторонах трудився чотири годи; ми з тобою вирости і згодовалися вкупі у твоєї матері, ніхто не воспретить мені почитати тебе своєю сестрою. Що я нажив — все твоє: на, возьми! (*Виймає з-за пазухи зав'язані в хустку гроші.*) Щоб пан возний ніколи не попрекнув тебе, що взяв бідну і на тебе іздержався! Прощай! Шануй матір нашу, люби свого суженого, а за мене одправ панахиду.

Наталка. Петре! Нещастя моє не таке, щоб грішми можна од його одкупитись: воно (*показує на серце*) тут! Не треба мені грошей твоїх. Вони мені не допоможуть. Но бідою нашою не потішатся вороги наші... І моїй житні кінець не далеко... (*Схиляється на плече Петрові.*)

Терпилиха (*підбігає і обнімає Петра*). Петре!
 Наталка (*обіймає Петра*). Мамо! Кого ми теряємо!
 Микола (*до виборного*). А тобі як він здається?
 Виборний. Такого чоловіка, як Петро, я зроду не бачив!
 Возний (*виходячи наперед*). Размишляв я предовольно і нашел, що великодушний поступок
 всякої страсті в нас пересилує. Я — возний і, признаюсь, що от рожденія моего расположен к
 добрим ділам; но, за недосужністю по должности і за другими клопотами, доселі ні одного не зді-
 лал. Поступок Петра, тільки усердний і без примісу ухищрення, подвигаєть мене на нижеслідующее...
 (*До Терпилихи*.) Ветхая деньми! благословиши лі на благоє діло?

Терпилиха. Воля ваша, добродію! Що не зробите, все буде хороше: ви у нас пан
 письменний.

Возний. Добрий Петре і бойкая Наталко! Приступіте до мене! (*Бере їх за руки, підводить
 до матері*.) Благослови дітей своїх щастям і здоров'ям. Я одказуюсь од Наталки і уступаю Петру
 во вічне і потомствіное владініє з тим, щоб зробив її благополучною. (*До глядачів*.) Поеліку же
 во — возний, то по привілегії, Статутом мні наданої, заповідаю всім: «где два б'ються — третій не
 мішайсь!» і твердо пам'ятовать, що насильно милим не будеш.

Петро і Наталка (*обнімають матір*). Мати наша рідная, благослови нас!

Терпилиха. Бог з'єднає вас чудом, нехай вас і благословить своєю благостію...

Микола. От такі то наші полтавці! Коли діло піде, щоб добро зробити, то один перед дру-
 гим хватаються.

Виборний. Наталка — по всьому полтавка, Петро — полтавець, та й возний, здається, не з
 другої губернії.

Петро. Наталко! Тепер ми ніколи не розлучимося. Бог нам поміг перенести біди і напасті, він
 допоможе нам вірною любовію і порядочною житнію бути приміром для других і заслужить прозвище
 добрих полтавців. Заспівай же, коли не забула, свою пісню, що я найбільше люблю.

Наталка. Коли кого любиш, то нічого не забудеш.

ОЙ Я ДІВЧИНА ПОЛТАВКА

Allegro vivo

The image shows the piano accompaniment for the song. It consists of two staves: a treble clef staff on top and a bass clef staff on the bottom. The music is in 2/4 time and B-flat major. The tempo is marked 'Allegro vivo'. The first staff begins with a forte dynamic 'f' and features a series of chords and eighth notes. The second staff provides a rhythmic accompaniment with chords and eighth notes. There are some handwritten annotations, including a circled 'X' above the first few notes of the treble staff.

Наталка

Ой я дів_чи_на Пол_тав_ка, а зо_вуть ме_не На_тал_ка,—

The image shows the vocal line for the song. It consists of a single treble clef staff. The melody is in B-flat major and 2/4 time. The tempo is marked 'Allegro vivo'. The first few notes are marked with a forte dynamic 'f'. The lyrics are written below the staff. There are some handwritten annotations, including a circled 'X' above the first few notes.

Н. дів_ ка про_ та, не_ кра_ си_ ва, з доб_ рим сер_ цем, не спе_ си_ ва.

p *leggiero*

Н. Дів_ ка про_ та, не_ кра_ си_ ва, з доб_ рим сер_ цем, не спе_ си_ ва.

poco f

Fine

ff

Coda

The musical score for the Coda section consists of two staves: a treble clef staff (piano) and a bass clef staff (bass). The piano part begins with a forte (ff) dynamic and features a melodic line with slurs and accents. The bass part provides harmonic support with chords and single notes. The section concludes with a series of chords marked with sf (sforzando) dynamics.

Ой я дівчина Полтавка, ✓
 А зовуть мене Паталка,—
 Дівка проста, некрасива, | Двічі
 З добрим серцем, не спесива.

Коло мене хлопці в'ються ✓
 І за мене часом б'ються,
 А я люблю Петра дуже,— | Двічі
 До других мені байдуже.

Мої подруги пустують
 І зо всякими жартують.
 А я без Петра скучаю | Двічі
 І веселості не знаю.

Я з Петром моїм щаслива, ✓
 І весела, і жартлива.
 Я Петра люблю душею, | Двічі
 Він один владіє нею.

(Хор).

НАЧИНАЙМО Ж ВЕСЕЛИТСЯ

Andante mosso

Наталка
Терпилиха

Музыкальный фрагмент с нотами и текстом. Темп: Andante mosso. Ключ: D major. Метр: common time (C). Динамика: f. Текст: На_чи_най_мо_ж_ве_се_ли_тись, час нам слъо_зи.

Наталка
Терпилиха

Петро
Возний

Микола
Виборний

На_чи_най_мо_ж_ве_се_ли_тись, час нам слъо_зи

Музыкальный фрагмент с нотами и текстом. Темп: Andante mosso. Ключ: D major. Метр: common time (C). Динамика: f. Текст: о_су_шить; до_ки_ли_ха нам стра_ши_тись?

Н.
Т.

П.
ВОЗ.

М.
В.

о_су_шить; до_ки_ли_ха нам стра_ши_тись?

о_су_шить; до_ки_ли_ха нам стра_ши_тись?

о_су_шить; до_ки_ли_ха нам стра_ши_тись?

Н.
Т.
Не до смер_ті в го_ рі жить! в го_ рі жить!

П.
С.
Не до смер_ті в го_ рі жить! в го_ рі жить!

М.
В.
Не до смер_ті в го_ рі жить! в го_ рі жить!

1 2

ff

1 2

Начинаймо ж веселитись,
Час нам сльози осушити;
Доки лиха нам страшитись?
Не до смерті в горі жить!

Двічі

Нехай злії одні плачуть,
Бо недобре замшляють;
А полтавці добрі скачуть,
Не на зло другим гуляють.

Двічі

Коли хочеш быть щасливим,
То на бога полагайся;
Перенось все терпеливо,
І на бідних оглядайся!

Двічі

З а в і с а

ДОДАТКИ

ГОМІН, ГОМІН ПО ДІБРОВІ

Moderato Risoluto

f

Микола Moderato

Го_мін, го_мін по діб_ро_ві, ту_ман по_ле по_кри_ва_є,

rit. *cresc.*

f

dim. Для повторення Для закінчення

М. ма_ти си_на про_га_ня_є: І_ди, // тер_ни.

p *colla voce* *marcato* *cresc.* *adagio* *f*

Гомін, гомін по діброві,
Туман поле покриває,
Мати сина проганяє:
Іди, сину, пріч від мене!
Нехай тебе орда візьме! (2)

Мене, мати, орда знає,
В чистім полі об'їжджає. (2)
Іди, сину, пріч від мене,
Нехай тебе турчин візьме. (2)

Мене, мати, турчин знає,
Сріблом-золотом наділяє. (2)
Іди, сину, пріч від мене,
Нехай тебе ляхи візьмуть. (2)

Мене, мамо, ляхи знають,
Пивом-медом напувають. (2)
Іди, сину, пріч від мене,
Нехай тебе москаль візьме. (2)

Мене, мамо, москаль знає,
Жить до себе підмовляє. (2)
Вернись, сину, додомоньку,
Змию тобі головоньку. (2)

Мені, мати, змиють дощі,
А розвіють буйні вітри,
А розчешуть густі терни.

У СУСІДА ХАТА БІЛА

Andante mesto

Introduction for piano, marked *fz*. The music is in 2/4 time, featuring a rhythmic accompaniment of eighth notes in the right hand and chords in the left hand.

♩ Петро

Vocal line for Petro, marked *fz*. The lyrics are: у су_сі_ да ха_ та бі_ ла, у су_сі_ да жі_ н_ ка ми_ ла;
Piano accompaniment marked *mp* *leggiero*.

poco p

Vocal line, marked *poco p*. The lyrics are: а у ме_ не ні ха_ тин_ ки, не_ ма щас_ тя, не_ ма жі_ н_ ки.
Piano accompaniment marked *poco cresc.* and *p*.

² *espress.*

♩ Для закінчення

Vocal line, marked *espress.*. The lyrics are: не_ ма щас_ тя, не_ ма жі_ н_ ки.
Piano accompaniment marked *cresc.* and *f*.

У сусіда хата біла,
У сусіда жінка мила;
А у мене ні хатинки,
Нема щастя, нема жінки. | Дівчи

За сусідом молодіці,
За сусідом і вдовіці,
І дівчата поглядають,
Всі сусіда поважають. | Дівчи

Сусід ранше мене сіє,—
У сусіда зеленіє,
А у мене не орано
І нічого не сіяно. | Дівчи

Всі сусіда вихваляють,
Всі сусіда поважають,
А я марно часи трачу,
Один в світі тільки плачу. | Дівчи